

HI HA UN PERIODISME CINEMATogràFIC?

MANUEL FERNÁNDEZ AREAL

Confesso que el títol se'm va ocórrer concretament el dia 28 d'abril d'aquest any, un divendres, en què celebraven a la meva facultat, la de Ciències Socials de la Universitat de Vigo, al campus de Pontevedra, la festivitat de la nostra patrona, santa Caterina de Siena —una dona que sempre va dir la veritat; i jo sóc el degà dels estudis de Publicitat i Relacions Públiques, puix que ara per ara no tenim cap més llicenciatura—, quan parlava el doctor Hueso, catedràtic d'Història del Cinema a la Universitat de Santiago de Compostel·la.

El meu company i amic Àngel Luis Hueso desenvolupava el tema *O cine ante o cambio do milenio* dintre d'un programa d'actes que, per primera vegada al campus de Pontevedra, feia arribar a tothom allò que s'anomena l'ambient universitari. I va dir coses força interessants, que em van fer pensar, sobre les relacions periodisme-cinema; i, més que res, sobre les relacions i els lligams que es puguin trobar entre el llenguatge cinematogràfic i el periodístic, i, si més no, sobre allò que avui sembla que és el periodisme de debò, excloent de tot altre periodisme: el d'investigació.

No sabia encara que havia de rebre l'encàrrec de la nostra Societat Catalana de Comunicació per tal de reflexionar, redactar i enraonar davant de tots vosaltres sobre això, sobre el periodisme i el cinema en aquest any que celebrem el centenari del seu naixement.

Em vaig plantejar, pel meu compte, la necessitat de introduir-me dintre del camp del cinema i veure què passa amb el periodisme, si més no quan el cinema parla de la realitat, i el periodisme d'informació també.

El cinema com a mitjà comunicatiu

Tot i que el professor Hueso deia al saló d'actes de la meva facultat gallega que s'ha de reconèixer la llibertat de creació artística també quan la ficció fa referència a fets històrics, puix que es tracta de ficció, jo pensava

en el periodisme que, cercant aparentment la realitat, la veritat, treballant sobre fets, construeix una ficció que fa del periodisme novel·la, no pas notícia; més aviat narració de ficció, no pas narració dels fets tal com els fets van ocórrer.

El doctor Hueso, però, tractava de fer-nos arribar a la conclusió —almenys a mi m'ho va semblar— que el cinema fa un traspàs de vivències, de la realitat social, des de la vida mateixa fins al públic. I això és periodisme, encara que el periodisme fonamentalment vulgui —o serveixi per a— fer el trasllat dels fets d'allò que va passar des de la seva facticitat fins al coneixement del públic, siguin lectors, teleespectadors o radiooients.

Des que Truman Capote va fer la seva *A sang freda* fins ara s'han esdevingut moltes coses; i, entre altres, que de tot allò, d'aquell estil periodístic que servia per a fer bones novel·les fins ara, no gaires pocs periodistes sembla que n'hagin descobert un nou periodisme, que ja coneixíem tots nosaltres, el periodisme d'investigació —tot periodisme comporta una fase inicial d'investigació dels fets—, en què el llenguatge no sempre és determinatiu, essencial, encara que els nous fets descoberts es presentin amb un llenguatge que recorda molt també la novel·la; o el cinema? És això el que m'agradaria veure.

El cinema fa el trasllat de la realitat d'una època, d'un país, d'una sociologia concreta des de la realitat històrica fins a l'espectador d'aquesta època, quan ell mateix és testimoni d'aquella vida i la viu; i també fins a l'espectador d'unes altres èpoques posteriors, que podrà així rebre un coneixement, més o menys real, d'èpoques passades. Això, però, ja no té res a veure amb el periodisme; més aviat amb la història.

Sembla evident que ja Truman Capote, per exemple, va fer servir un estil periodisticocinematogràfic per tal de tractar d'un tema de novel·la sobre la base de fets més o menys reals.

Sembla igualment evident que el cinema és més una *manera* de dir coses al públic, de comunicar-s'hi, que no pas un *mitjà*. En ocasió de donar el premi Príncep de Astúries de las Artes d'aquest any a Fernando Fernán Gómez, el gran còmic, home del cine i del teatre, deia: «El cine es un medio de expresión de la poesía dramática, como lo es el teatro.»¹ Per mi, quan parlem de periodisme, sempre cal fer la distinció de *mitjans* i de *maneres*, del suport del missatge i del missatge mateix; i és per això que ara per ara estic a la mateixa línia de pensament de sempre: tres maneres d'expressió comunicativa (informació, propaganda ideològica, publicitat) i tres mitjans

1. José ARENAS, *ABC*, Madrid, 13.5.1995, p. 46.

clàssics de fer arribar els missatges al públic: premsa, ràdio, televisió. I sempre hi ha algú que diu: el cinema, però, que no és també un mitjà comunicatiu?

El cinema, ho hem dit moltes vegades, és certament un mitjà comunicatiu, admet estils diferents i serveix com a suport de missatges igualment informatius, propagandístics i publicitaris. Ara, quan parlem solament de cinema, sempre pensem en el cinema de diversió o, si voleu, d'entreteniment, encara que, com diu Fernando Fernán Gómez, barrejar estils sigui temptador ja que, per ell, constitueix «una mejor reproducción de la realidad».²

La confusió, moltes vegades, ve del fet que no sabem, o no volem, donar a la comunicació tota la seva importància i reconèixer que informació i comunicació no són la mateixa cosa, el mateix fenomen; que una cosa —el tot— és comunicar alguna cosa i una altra és comunicar informació, comunicar idees o comunicar missatges que demanen una resposta traduïble en diners o adhesions.

Els fets demanen austeritat d'estil

Així, doncs, es pot parlar d'un periodisme cinematogràfic? Em sembla que sí —ja hem parlat de Truman Capote— perquè hi ha periodistes molt determinats per l'estil cinematogràfic que escriuen sobre els temes, en tracten, seguint una seqüència cinematogràfica, que volen impressionar el seu públic introduint a la narració escenes molt de pel·lícula i també un ritme cinematogràfic.

Hi ha directors de films que, pel seu compte, fan ús d'un estil periodístic dintre del camp del cinema. On podem trobar la frontera, doncs? Si podem parlar de periodisme cinematogràfic i de cinema periodístic, què vol dir això? Em penso que una cosa molt senzilla: que l'estil no és la cosa més important, encara que, per a tractar de temes decisius per a les persones, en uns casos molt concrets, cal emprar sempre un estil adient i no fer-ho de manera que serveixi per a sembrar la confusió. Per exemple, no es pot tractar una informació —fets, la veritat— amb un estil cinematogràfic que quedi molt bé, i sigui fins i tot molt atractiu per al públic, però que no deixi clar allò que va passar.

Els professionals i els tractadistes de la redacció periodística i de la teoria general de la informació sabem molt bé que cal fer sempre ús de l'estil redaccional destinat a donar fets com a fets, i no pas contar històries més o menys boniques.

2. Íd., p. 47.

És clar que, quan parlem de periodisme, no fem referència només al periodisme informatiu. Que també els editorials i els reportatges i les entrevistes són periodisme. Cal dir, per endavant, però, que només és permès d'introduir maneres cinematogràfiques fora del camp del periodisme informatiu, puix que els fets continuen essent sagrats, com ens va dir Scott; i allò altre que ens diu Fernán Gómez: fer ficció sobre fets reals pot ésser cinema de debò i cinema bo; no és, però, informació

Per a fer informació —una part del periodisme— cal una autodisciplina molt severa per tal de no desfigurar els fets. El periodista que fa informació s'ha de proposar dir allò que va passar i no pas allò altre que li agradaria que hagués passat, com diu Cela.³

Sempre que parlo d'això, penso en la notícia, perquè la notícia és l'expressió més acurada de la narració de fets. No cal introduir a la notícia cap més element que faci més agradables i més atractius els fets. El que cal és dir la veritat, i ja es veu que la veritat no és gaire compatible amb la ficció. Una cosa és la realitat, i una altra, la imaginació.

Per això, per tal d'acabar, caldrà dir, una vegada més, que un estil periodístic cinematogràfic, és a dir, fer periodisme amb ritme cinematogràfic i fer servir les rutines o els recursos cinematogràfics per tal d'atreure el receptor del missatge comunicatiu, distreure'l més aviat, fer-lo participar en una obra d'art, està bé (recordem el que ens diu Fernán Gómez: que per mitjà dels estils es contribueix a reproduir millor la vida mateixa). Si volem fer periodisme informatiu, però; si volem dir exactament el que va passar, si volem traspasar els fets des de l'actualitat fins al coneixement del receptor, del públic, cal que siguem molt estrictes i fem ús d'un estil que serveixi com a instrument per a dir la veritat, sense confondre.⁴ Encara que el mitjà, el suport del missatge, sigui la imatge.

3. Camilo José CELA, *La lectura, afición y aversión*, Universidad Complutense de Madrid - AEDE, 1992, p. 16.

4. És molt interessant tot el que, sobre el periodisme cinematogràfic, diu José Luis MARTÍNEZ ALBERTOS al seu tractat *Curso general de redacción periodística*, Madrid, Paraninfo, 1992, cap. 26, p. 515-540.